

Момчил Методиев

Добър ден! Благодаря! Както намекна Стефан Попов, а аз ще го допълня в по-прав текст, когато говорим за ДАНС, винаги има опасност да затънем в общи приказки. Причината за това е не друга, а липсата на информация, в крайна сметка. Това, което аз ще се опитам тука да развия, е, че достъпът до повече информация за работата на ДАНС е от полза не само за обществото, но и за самата ДАНС. Тъй като има липса на информация, всеки от нас, когато говори за ДАНС, се опитва по някакъв страничен, косвен път да даде примери или да потърси паралели. Затова и паралелът, който аз смятам да направя тук, е паралел между ДС и ДАНС. ДС винаги излиза някак си в сянката на ДАНС – един път заради името, но втори път заради едно такова обществено недоверие към всички тези структури за сигурност, едно опасение, че всички те могат да прераснат в един прекрасен миг в някакъв вид политическа полиция. Когато правя това сравнение между ДАНС и ДС, на първо място искам да кажа, че има една чисто структурна прилика в един момент от историята на ДС, която много прилича на създаването на ДАНС. Това е Комитетът за държавна сигурност, който е изведен от МВР 65 г., закрит в края на 68 г. и след това отново се връща под шапката на Вътрешното министерство. Йово Николов беше написал една статия, в която казваше, че е по-добре да се казва сливането, минаването, връщането на КДС към МВР, което означава, че МВР трябва да бъде прекръстено на Министерство на държавната сигурност, а не да остава МВР. По простата причина, че председателят на КДС след това става министър на вътрешните работи. Тази прилика не е само структурна, но идва и оттам, че през този период ДС става най-политически видима и произвежда серия от скандали. Имам предвид, че Ангел Солаков е уволнен през 71 г. по причина че се опитва да развива, така да се каже, паралелни политически структури и по някакъв начин да се опитва да влияе на партийните структури на БКП в своя полза. И от друга страна през този период ДС създава, така да се каже, паралелни икономически структури в лицето на ТЕКСИМ. Затова смятам, че едно такова сравнение между ДС от онзи период и ДАНС не е съвсем лишено от основание. От друга страна, разбира се, има и страшно много разлики. Очевидно е, че ДАНС е само контраразузнавателна структура с някакви правомощия по отношение на организираната престъпност, а ДС е структура, която обхваща цялата гама от специални служби – разузнаване, контраразузнаване, и разбира се, очевидната политическа полиция. Разликите са също в кариерните перспективи на един служител на ДАНС и на един служител на ДС. Ръководството на ДАНС е чисто експертно, което предполага, че един служител в ДАНС е мотивиран да расте в кариерата с надеждата, че един ден може да стане някакъв началник в тази служба. Другото, което е важно е, че един служител на ДАНС може да излезе от системата, в смисъл, че може да я напусне и да си намери друга работа. Тази забележка е важна, защото това рязко увеличава опасността от изтичане на информация. Тоест един човек, който напуска системата, може след това да отиде с информацията, която носи, или при някаква рискова група, или просто с напускането си да подаде някакъв сигнал към обществото, ако нещо го притеснява. Ако смята, че нещо не е редно. В ДС такова нещо очевидно е невъзможно. Там ръководството на службата е много повече политическо, отколкото експертно, т.е. хора, които работят, са свързани по някакъв начин с апарата на ЦК на БКП. Възможностите за кариерно развитие на хората, които работят в ДС са доста ограничени – максимум до началник отдел, в много изключителни случаи до началник на управление. Допълнителна причина за тази липса на възможност за кариерно развитие е фактичката несменяемост, дългогодишната несменяемост на ръководството на ДС. Т. е. ДС има една тапа отгоре, която според мен, доста демотивира хората, които са работили в тази

служба и което в крайна сметка е обричало голяма част от тях да се занимават с някакво дребнотемие. Не искам да омаловажавам дейността на ДС като политическа полиция, просто казвам, че една немалка част от тия хора са били чисти бюрократи. Този процес на бюрократизация на ДС, според мен, активно протича през края на 60-те, 70-те години. Друга тема, където могат да се потърсят някакви прилики и разлики, е контролът върху двете служби. Докато ДС има много ясен и стриктен политически контрол и той е партиен контрол по линия на ЦК на БКП, контролът на ДАНС в момента не е съвсем изяснен. Всички говорим за парламентарен контрол, а някак си се изпуска от перспективата идеята за обществен контрол или някакъв вид обществена отговорност на ДАНС. Законът за ДАНС е някак си доста модерно написан. Например, кариерните степени са агенти. А в квалификацията на ДС агентът е секретен сътрудник, т.е. съвсем друго лице. Има такъв опит за модернизация. Но в устройствения правилник нещата изглеждат по един доста по-различен начин. Устройственият правилник е затворен изцяло към службата, описва как службата трябва да работи, на кого трябва да се подчинява и на кого трябва да съобщава, разбира се, информацията, която се събира. Обществото не проявява по никакъв начин интерес към този устройствен правилник. Единственият намек за такова нещо е идеята за съществуване на приемна на ДАНС. Но какво прави тази приемна е абсолютно неясно. Ако приема граждани, то за какво биха отивали гражданите там? Моят любим пример е следната хипотеза: ако някой утре се опита да ме вербува, аз при кого трябва да отида, за да кажа това? В приемната ли? Та това, което според мен е важно, е именно идеята за тази обществена отговорност на ДАНС и до момента, в който тази идея липсва, според мен, ДАНС няма начин да спечели подкрепата на обществото. Имам предвид няколко неща. Едното е точно това за приемната. По никакъв начин ДАНС не създава впечатление, че разчита на гражданите, за да си върши работата. Поне на мене не ми стана ясно, от нещата които съм чел, как ДАНС разчита на общественото доверие, за да подпомогне своята дейност. Другото е свързано с устройствения правилник на ДАНС. Там има три отделни структури, които се занимават по един или друг начин с информацията, архива и ако искате, PR или връзките с обществеността на тази агенция. За всички тези структури навсякъде много подробно се описва как информацията трябва да бъде засекретявана, кой за какъв сектор от засекретената информация отговаря, как тя трябва да бъде съобщавана на по-горните нива. Но никъде не се споменава, въобще няма намек, идея за декласификация на документи в момента, в който, разбира се, дойде времето за това. Никой от нас няма интерес към тяхната оперативна информация в момента, но всички ние питаме, или поне допускам, че всички имаме чисто исторически, журналистически, изследователски интерес към някаква минала дейност на ДАНС. Идеята, че някой ден тези документи биха били разсекретени, не е заложена или поне аз не я видях в устройствения правилник на ДАНС. Няма и идея ДАНС да стане по-достъпна или ако искате по-видима или привлекателна. И аз смятам, че това е структурен проблем, това е институционален проблем и до момента, до който няма институционално решение за начина, по който ДАНС да спечели доверието на обществото, доверието на гражданите, тя винаги ще бъде заплашена от промяната на политическата конюнктура в конкретен момент и винаги ще бъде заплашена да последва съдбата на КДС от 1968 г. т.е. да бъде закрыта като самостоятелна структура и отново да бъде върната към някакво старо положение. И от тази гледна точка, само като заключение искам да кажа, че намирането на достъп на ДАНС към обществото би било полезно, пак казвам не само за обществото, но и за самата ДАНС. И едва тогава ДАНС ще има шанса да излезе извън омагьосания кръг на конспиративните теории, които са, така, добре застъпени и така добре разпространени в нашето общество. Благодаря ви много, това беше от мене.